

ZGORNJE GORENJSKE

Društvo za cerebralno paralizo

Datum: 21. september 2016

8. MEDNARODNI FESTIVAL SLADIC IN SLADKIH IZDELKOV - SLADKA ISTRA

Koper (italijansko Capodistria, slovensko glava Istre) je šesto največje mesto v Sloveniji in s 23.726 prebivalci največje ob Obali. Je upravno središče Mestne občine Koper, sedme največje in četrte najgostejše naseljene občine v Sloveniji. Mesto ima dva uradna jezika, poleg državnega jezika slovenščine tudi italijanščino, ki je obvezen predmet v koprskih osnovnih in srednjih šolah, saj Koper leži na dvojezičnem območju na meji z Italijo. Ob mestu je mednarodno tovorno pristanišče Luka Koper, edino tovrstno v Sloveniji. Po popisu leta 2002 večina prebivalstva (74,1 %) govori slovensko. Manjšinski jeziki so hrvaščina (8 %), srbohrvaščina (4,0 %), bosanščina (2,8 %), srbsčina (2,7 %) in italijanščina (2,2 %). Podnebje v Kopru je submediteransko, za katero so značilni dolga in vroča poletja, mile zime in pogosti vetrovi - burja, jugo in maestral. Povprečne januarske temperature so višje od 4 °C, povprečne julijske so višje od 22 °C. Morje je najhladnejše februarja (8 °C), najtoplejše pa avgusta (24 °C). Največ padavin pade jeseni. Najmočnejši sunki burje dosežejo hitrosti tudi do 200 km/h. Koprsko primorje sestavljata dve zelo različni območji: ozek obalni pas in flišno gričevje v zaledju. Flišne pokrajine sestavlja fliš, ki je sicer neprepustna kamnina, vendar zelo slabo odporna proti površinskemu odnašanju. Prsti v Koprskem primorju so nastale na treh različnih podlagah: največ na flišu, manj na apnencu in na rečnih nanosih. Tipi prsti na flišu: regosoli, leptosoli (karbonatna rendzina), kambisoli, antrosoli, luvicoli, planosoli. Na apnencu je največ leptosolov (rendzina), na rečnih nanosih so se razvili fluvisoli (ob zgornjem in srednjem toku rek) ter glejsoli (ob spodnjem toku rek Rižane, Dragonje, Badaševice in Drnice). V primerjavi s pravim sredozemskim rastlinstvom zimzelenih rastlin skorajda ni. Za toploljubne primorske gozdove je značilen listopadni puhasti hrast. Posebnost koprskega primorja so oljke. Za mediteransko podnebje so značilni tudi agrumi, smokve, aromatične rastline in makija. Sledovi poselitve koprskega območja segajo v srednji paleolitik in neolitik. O tem pričajo številna jamska najdišča na Kraškem robu. Prva poselitev koprskega otoka sega v rimsko republikansko obdobje. Novejše arheološke najdbe iz 3. - 1. st. p. n. š. segajo v čas, ko je bila v pisanih virih na širšem koprskem območju omenjena antična naselbina Aegida. Proti koncu rimskega cesarstva je bila na otoku večja naselbina, v poznoantičnem obdobju pa ena izmed postojank obrambnega sistema Claustra Alpium Iuliarum. V času preseljevanja narodov se je rimljanstvo in porimljanjeno okoliško prebivalstvo zateklo v otoško naselje. Ko so severno Istro sredi 6. stoletja zasedli Bizantinci, so Capris dobro utrdili in ga preimenovali v Iustinopolis (po cesarju Justinu II.). Varna otoška lega ob poteh proti Gradežu, tedaj pomembnemu središču ob severni jadranski obali, je mestu omogočila nagel razcvet. V 8. stoletju se je v zaledje istrskih mest naseljevalo slovansko prebivalstvo, ki se je postopno pomaknilo do obalnih mest. Koper se je leta 932 povezal z Benečani. Ti so skrbeli za varnejšo plovbo, s pogodbami pa so si počasi podrejali mesto. Leta 1186 je Koper postal svobodna komuna z voljeno

oblastno strukturo. Osamosvojila se je koprška škofija, ki ji je koprška komuna podelila posesti v vaseh Lopar, Padna, Brič in Sermin. Pozneje, do leta 1208, so mestu gospodovali istrski mejni grofje in za njimi oglejski patriarhi. Ti so Koper izbrali za sedež svojih fevdalnih posesti v Istri in ga poimenovali Caput Histriae (Glava Istre), ki so ga kasneje poitalijanili v Capo d`Istria. V času vladavine oglejskih patriarhov se je mesto vztrajno borilo za privilegije in obdržalo lastne statute, ki so omejevali oglejsko oblast. Mestu so patriarhi podelili oblast nad vasmi v zaledju severne Istre. Po daljšem obdobju samostojnosti je leta 1279 Koper skupaj z drugimi Istrskimi mesti prešel pod Benečane. V 16. stoletju je dobil privilegiran položaj na gospodarskem in upravnem področju. Na prelomu 15. in 16. stoletja so v Kopru ustanovljali menjalnice, banke in obrtne delavnice. V robne dele mesta se je preseljevalo čedalje več Slovencev, ki so se predvsem ukvarjali s solinarstvom, z ribištvom in s kmetijstvom. V času beneške vladavine je mesto na trgovskem področju uspešno tekmovalo z bližnjim Trstom, saj je imelo zaradi lege na otoku in utrjenih zidov ugoden obrambni položaj. V 16. stoletju je Koper dobil sodišče za civilne in kazenske zadeve ter nekaj drugih upravnih funkcij za naselja v zaledju severne Istre. Zaradi tujih upadov so bili prek Istre in Krasa usmerjeni v Beneško republiko, zato Koper niso ogrozili, pač pa je bilo močno opustošeno njegovo podeželsko zaledje. V času spopadov med Benečani in Avstrijo je trgovina z zaledjem, predvsem s Kranjsko, upadla. Mesto je prizadela kuga, v času katere se je število prebivalstva zmanjšalo z 8.000 na 1.800. Počasi si je s pomočjo trgovine s soljo, prodaje olja in vina mesto opomoglo. Šele sredi 17. stoletja so ponovno naštehi 4.500 prebivalcev. Koper je pomembno gospodarsko moč ohranil vse do 17. stoletja, ko sta bila Trst in Reka proglašena za svobodni pristanišči. Pomembno pomorsko in trgovsko vlogo je Koper izgubil s propadom Beneške republike (1797) ter z dograditvijo železnice Dunaj - Trst (1857). Glavno trgovsko, pomorsko, postopno tudi industrijsko središče Avstro - ogrske monarhije je postal Trst, Koper pa z agrarno okolico vedno bolj njegovo zaledje za oskrbo s kmetijskimi pridelki. Meščani, predvsem Italijani, so živeli od solinarstva, ribištva in lokalnega ladjedelništva, ljudje v okolici, pretežno Slovenci, pa od poljedelstva in živinoreje. Po letu 1819 se je začelo dokončno rušenje mestnega obzidja, 1827. je bil zgrajen kilometer dolg nasip s cesto od starega pristanišča do Semedele. Otok so s kopnim povezali v 19. stoletju. Tedaj so na plitvinah okoli mesta uredili soline, vendar so jih v 20. stoletju opustili, zemljišče izsušili in ga namenili kmetijstvu. Koper je bil osvobojen 30. 4. oziroma 1. 5. 1945. Po koncu druge svetovne vojne se je v letih od 1945 do 1954 iz Kopra izselila v Italijo večina avtohtonega prebivalstva. Leta 1947 je bila podpisana Pariška mirovna pogodba, s katero je Koper na podlagi Devinskega sporazuma postal sedež cone B Svobodnega tržaškega ozemlja. Po podpisu Londonskega memoranduma leta 1954 je Koper postal pomembno gospodarsko in politično središče slovenske obale, kar je povzročilo njegov hiter razvoj. Leta 1957 so začeli vzhodno od starega mesta graditi novo pristanišče. Poglobili so plitvo morje Škocjanskega zatoka, izkopano gradivo pa uporabili za nasipanje plitvin ob obali. S tem so pridobili dovolj ravnih površin za pristaniške objekte. Luka Koper se je začela pospešeno razvijati po letu 1967, ko so zgradili 31 km dolg železniški priključek Koper - Prešnica, ki je povezoval Koper s slovenskim in srednjeevropskim zaledjem. Velik del prometa predstavlja tranzitno blago za Srednjo Evropo. Pristanišče je usposobljeno za pretovarjanje različnih vrst blaga za kontejnerski promet in promet RO - RO (roll on - roll off), generalno blago, razsuti tovor (žito, rude), tekočine, les in sadje. Po letu 1957 se je spremenila nacionalna in socialna struktura prebivalstva, saj se je v mesto priseljevalo prebivalstvo iz slovenskega in jugoslovenskega zaledja. Vzoredno z gospodarsko rastjo so se razvili šolstvo, zdravstvo in kultura. Pomembno je bilo načelo dvojezičnosti in vključevanje pripadnikov italijanske narodnosti v vse oblike javnega življenja. Kulturne ustanove, ki preraščajo krajevni pomen, so: bogata študijska knjižnica, Pokrajinski muzej (od leta 1911) ter radijska in televizijska postaja. Poleg slovenskih osnovnih in srednjih šol sta v mestu tudi italijanski osnovna šola in gimnazija. Obsežen luški kompleks, novo poslovno središče in nove primestne stanovanjske četrti (Semedela, Žusterna, Šalara) so močno spremenili podobo mesta. Zgodovinsko mestno jedro z vrsto pomembnih kulturnih spomenikov pa je ohranilo osnovne značilnosti srednjega veka.

V soboto 17. septembra 2016 smo se v jutranjih urah odpravili na pot proti Kopru. Naš prvi krajši postanek smo naredili na OMV Slovenija d.o.o. - Bencinski servis Ravbarkomanda Zahod, kjer so nas prijazno sprejeli in postregli s toplimi napitki (kava, čaj). Prav tako nam je priskočil na pomoč tudi Don Don d.o.o. iz Kranja, saj smo se posladkali tudi s krofi. Po okrepljenosti smo pot nadaljevali do Pretorske palače, ki se nahaja na Titovem trgu in spada med osrednje arhitekturne spomenike Kopra. Na pomembnost Pretorske palače, s strani Čevljarske ulice opozarja več grbov in napisnih plošč. Pretorska palača je današnji videz dobila sredi 15. stoletja. Spremembe na njej so Benetke vnesle kot način oblasti. Takrat je bil v palači sedež podestata, kapitanov in Velikega sveta. Veliki svet je sestavljalo koprsko plemstvo, podestat je združeval tako civilno kot vojaško oblast. Iz pisnih virov vemo, da so se največji gradbeni posegi na Pretorski palači začeli po velikem uporu leta 1348, ta dela so bila leta 1380 uničena. S strani Titovega trga ima Pretorska palača zunanje stopnišče, končano leta 1447. Grbi upraviteljev na pročelju pa pričajo, da je bila balustrada zaključena šele v začetku 16. stoletja. Leta 1481 je Giovanni Vitturi oblikoval spremembe, namesto nekdanjih gotskih je izdelal renesančna polkrožna okna. V os čelnega plašča je vstavljen kip Pravice. Leta 1968 je bila Pretorska palača statično sanirana in v pritličju je bil odprt gostinski lokal Capris, ki danes ne deluje več. Pretorska palača zapira južni rob osrednjega koprskega trga. Nadstropna palača z zunanjim stopniščem in dvignjenima stolpastima traktoma na vzhodu in zahodu obvladuje stranico trga. Pretorska palača je najbolj reprezentančen profani objekt v Kopru. S poznogotsko - renesančnim pročeljem in raznorodnimi notranjimi prostori sega v vrh profanih palač svojega časa v Sloveniji. Stavbo so zgradili na prostoru dveh starejših hiš iz sredine 13. stoletja. V drugi polovici 13. stoletja so stavbi povezali z ložo, kasneje so ju večkrat prezidali in dozidali v objekt z značilnostmi beneške gotike in vseh kasnejših predelav. Med stolpastima robnima deloma je široko nadstropno pročelje z nizom oken, s stopniščem in rizalitnim balkonom na loku in dveh podpornikih z balkonom ob dvorani in s številnimi okrasnimi grbi, klesano zgodovino Kopra. Gibelinski zobčasti nadzidek so nad glavno pročelje postavili leta 1664. Med cinami stoji kamnita skulptura Pravice, oborožene z mečem. V stavbnem tkivu so razpoznavni pritlična loža, v nadstropju dvorani velikega in malega sveta, več pomožnih dvoran, soban in nekdanji stanovanjski prostori. Notranjost je za reprezentančne potrebe občine predelana in urejena s stilnim pohištvo v slavnostno dvorano, pisarne in v pritličju, razstavne prostore. Ob vogalu stranskega pročelja palače je klesana plošča z odprtino, značilna beneška " bocca del leone ", kamor so metali anonimna sporočila za župana. Začetki gradnje nove mestne palače segajo v leti 1452/53. Najprej je zraslo levo krilo s portikom, ki z osrednjega trga vodi v slikovito Calegarijo (Čevljarska ulica), desno krilo je iz 80 let XV. stoletja, leta 1505 pa je nastal še lep renesančni portal oziroma vrata 'del Corte,' ki je prek manjše terase nad sabo povezal Pretorsko palačo in Foresterijo. Obe krili uravnava v os čelnega plašča vstavljen kip Pravice. Dokončno podobo je Pretorski palači in drugim zgradbam na Platei comunis vtisnil šele baročni čas. Pročelje palače je s korenitejšimi posegi ob prenovi leta 1664, z novo razporeditvijo heraldičnega okrasja in spominskih, plošč dobilo rafinirano podobo idealne harmonije. S propadom Beneške republike leta 1797 je Pretorska palača izgubila nekdanji sijaj, z odhodom podestatov, kapitanov in Velikega sveta pa tudi svoj pomen. Pod avstrijsko upravo so v XIX. stoletju sedež županstva prenesli v Armerijo. Niti prizadevanja italijanskih oblasti po I. svetovni vojni, da bi palača spet postala sedež občine se niso udejanjila. Ker so si tudi kasnejše nove mestne uprave poiskale prostore drugje, se je stanje palače slabšalo. Nekaj življenja so ji vdahnili šele s statično sanacijo in odprtjem restavracije Capris v letih 1968/69. Platea Communis sodi v sam vrh najkakovostnejših mestnih prostorov in Pretorska palača je najimenoitnejša koprška palača na osrednjem mestnem trgu, zato je bila pred leti povsem logična odločitev strokovnjakov in občine, da mora biti osnovna namembnost prenovljene Pretorske palače mestna hiša - s prostori za župana in mestni svet ter poročno dvorano. Po letih celovite preнове, začela se je leta 1991 se je koprsko županstvo vselilo v palačo, ki s pročeljem in številnimi napisnimi kamni, z grbi in drugimi kamnoseškimi detajli pripoveduje zgodovino in usodo mesta. Za včeraj, danes in jutri. Ogledali smo si tudi lekarniško zbirko Alla Fenice. Razložili so nam, da lekarništvo kot ga poznamo danes, se je začelo v Evropi razvijati v 13. stoletju, saj se je tedaj farmacija ločila od medicine. Obalna mesta slovenske Istre niso veliko zastajala za Evropo in v Kopru naj bi že leta 1411 delovala lekarna Alla Fenice v lasti družine Palma, vendar ni ohranjenih pisnih dokazov. Pred 2.

svetovno vojno je bil namreč najden in prepisan spis v Mestnem arhivu, iz katerega izhaja, da je v Kopru že leta 1411 delovala imenovana lekarna. Na Titovem trgu je delovala vse do leta 1959, v prostorih, kjer se tudi danes prebivalci mesta Koper oskrbujejo z zdravili. V spomin na prvotno lekarno je v današnji lekarni razstavljena izvirna lekarniška omara s farmacevtskimi posodami, ki priča o več kot petstoletni lekarniški tradiciji v mestu, preostalo posodje, pohištvo in del galenskega laboratorija za so razstavljeni tukaj. Obstoje te lekarne priča o zgodovini lekarništva na Koprskem in v Istri nasploh, pa tudi širše na Slovenskem, saj je prav Koper mesto, kjer se na Slovenskem prvič pojavi » laična » lekarna. Ob koncu 2. svetovne vojne je na slovenski obali delovalo šest lekarn in ena podružnica. Njihovi lastniki so bili zasebniki italijanske narodnosti in lekarne niso mogle zaradi določanja meje med Jugoslavijo in Italijo, tako kot drugje po državi, preiti v družbeno last. Do leta 1954 s postopoma potekale aktivnosti za odkup lekarn in lastniki so imeli na voljo dve možnosti: lahko so ostali v lekarni kot državni uslužbenci, ali pa so prodali osnovna sredstva. Poleg lekarne Alla Fenice je v Kopru delovala še lekarna Al Gallo, ki so jo leta 1959 zaprli, bidermajersko lekarniško pohištvo je bilo predano Lekarni Komen, v sedemdesetih letih 20. stoletja pa je bilo prodano tovarni Lek v Ljubljano, kjer je še danes del Lekove farmacevtske zbirke. Lekarna Alla Fenice je leta 1954 prešla v družbeno last, pet let pozneje so bili lekarniški prostori obnovljeni, staro lekarniško pohištvo je postalo neprimerno, zato je oficino prevzel v hranjenje današnji Pokrajinski muzej Koper. Opremo lekarne Alla Fenice sestavlja officina s predalniki in policami ter recepturna miza in posodje. Pohištvo izhaja najverjetneje iz sredine 18. stoletja, kar lahko sklepamo po napisih oziroma materii medici, ki je bila hranjena v predalih. Hranila so se predvsem različna zdravilna zelišča - droge v različnih oblikah (cvet rastline, listi, stebila, semena, hranjeni kot ekstrakti ali praški). Prav materia medica priča, da je lekarniško pohištvo delano pred 19. stoletjem, saj so omenjene snovi, na primer guajac, ki so se v terapiji uporabljale pred tem časom. Najdemo namreč napis conservae (to je mešanica zmletih rastlinskih cvetov in drugih rastlinskih delov ter medu), oznake za zdravilne oblike, ki so bile v rabi v 16., 17. in tudi 18. stoletju. Na posodah pa naletimo še na drug napis, ki priča o starejši provenienci posodja - napis electuaria. Pod tem nazivom razumemo medikamente, ki so bili v uporabi pred 19. stoletjem. Farmacevtsko - laboratorijski pribor sestavljajo posode, ki so bile hranila za medikamente, pa tudi nekaj laboratorijskega posodja, kjer so se hranile različne kemikalije. Posodje izvira večinoma iz 18. in 19. stoletja, izdelano pa je iz keramike (fajansa in porcelan) in stekla (belo oziroma prozorno, kobaltno steklo in steklo zelene barve in v barvi ambre). Stekleno laboratorijsko posodje se je običajno uporabljalo v ozadju lekarne - v galenskem laboratoriju in izvira verjetno iz konca 19. oziroma z začetka 20. stoletja. Posode so večinoma opremljene z bolj ali manj jasnimi napisi, ki kažejo na materio medico. Večina jih je tudi še kritih z originalnimi pokrovi, tudi lesenimi, ki pa so poznejši dodatek. Nekatero so ostale zaprte, tako kot so v muzej iz lekarne tudi prišle in vsebujejo tudi še sestavine, ki ostajajo do kemijske analize skrivnostne. Nato smo se po Koprskih ulicah sprehodili do Arene Bonifika, kjer že 8. leto pripravljajo Mednarodni festival sladic in sladkih izdelkov - Sladka Istra. Uf, kakšne vonjave. Sprehajali smo se med stojnicami, kjer smo v zameno za kupljene degustacijske kupone okušali več kot 300 najrazličnejših sladkih dobrot. Sladka Istra je odlična priložnost za okušanje tipičnih istrskih sladic, čokoladnih dobrot, pit, tort, bio in presnih sladic ter drugih slovenskih in mednarodnih sladkih izdelkov. Poskrbljeno je bilo tudi za pasje prijatelje, saj je bila ena izmed stojnic namenjena prav hišnim ljubljencem. Sladkanje in vonj po morju pa nista edina razloga za obisk Kopr, tudi letos je bil bogat spremljevalni program, ki so ga zaznamovale slaščičarske delavnice in kuharski šovi. Opazovali smo izdelavo sladkih figuric v deželi čokolade, navdušeni smo bili nad kuharskim šovom z zmagovalcem oddaje Masterchef Slovenija Darkom Klemnom in poizkusili smo ekskluzivno sladico Mercedes Benz s Tomažem Kavčičem. Najbolj pogumni pa so se preizkusili v mešanju koktajlov. Zelo zanimiva je bila tudi dobrodelna peka palačink v kateri so se preizkusili nekateri prepoznavni obrazi in zvezdniška imena slovenske medijske scene. Na svoj račun pa so prišli tudi najmlajši obiskovalci prireditve, ki so uživali v sladkih uricah, ustvarjali na delavnicah ali se celo učili angleškega jezika. Kljub dobri družbi in okušanju izvrstnih slaščic ter prijetnih vonjav smo se počasi morali posloviti od gostiteljev in pot nadaljevati do Pizzerie Viva Kokrica pri Kranju, kjer so nam pripravili okusno kosilo. Sledila je še kratka pot prti domu. Današnji dan preživet na Primorskem nam bo ostal še dolgo v lepem spominu.

Namen enodnevne ekskurzije na 8. Mednarodni festival sladice in sladkih izdelkov - Sladka Istra je bil v prvi vrsti aktivno preživljanje prostega časa, ki je povezano z zabavo, navezovanjem novih poznanstev in spoznavanjem lepote, zanimivosti ter običajev različnih krajev naše države - z namenom razbremenitve družine, pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah, druženje, krepitev povezovanja med starostnimi generacijami in sprejemanje drugačnosti, s tem pa želimo invalidnim osebam pomagati pri vključevanju v normalno življenjsko okolje, naučiti jih samostojnega in neodvisnega življenja ter osamosvajanja od staršev, po drugi strani pa pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah.

Pripravila:
Vanda Hrovatin

predsednik
Jernej Kocjančič

***Društvo SONČEK ZGORNJE GORENJSKE** je vpisan v register društev, ki ga vodi Upravna enota Jesenice / zaporedna številka : 168 / matična številka : 1173162 / šifra dejavnosti : 94.991 / davčna številka : 52760545 / E - pošta: soncek@telesat.si naslov: Cesta maršala Tita 65 Jesenice 4270 / telefon: 051 604 - 789 / TRR: 03186 - 1000368041 / Odločba MDDSZ o vpisu v register invalidskih organizacij številka : IO - 017/01*